

Ruchy polityczne na ziemiach polskich w drugiej połowie XIX i na początku XX w. Podsumowanie

25

Polecenia podsumowujące

- Wyjaśnij, na czym polegała postawa lojalistyczna, i podaj, który z polskich ruchów reprezentował ją w drugiej połowie XIX w.
- Scharakteryzuj programy polskich ugrupowań socjalistycznych i socjaldemokratycznych.
- Omów postulaty ruchu narodowego.
- Porównaj programy polskich ruchów politycznych w drugiej połowie XIX i na początku XX w. Wskaż podobieństwa i różnice.

Konserwatyści

Przeciwnicy dalszej walki zbrojnej przeciw zaborcom, w większości opowiadający się za lojalizmem. Postrzeganie lojalizmu wobec zaborców jako szansy na autonomię i większe prawa polityczne. Galicja głównym ośrodkiem polskich konserwatystów (jedna z grup – stańczycy).

Liberałowie

Przeciwnicy dalszej walki zbrojnej i porozumienia z zaborcami. Propagatorzy idei pracy organicznej i pracy u podstaw, alfabetyzacji, emancypacji kobiet i asymilacji Żydów. Aleksander Świętochowski – czołowy propagator idei pozytywistycznych w Królestwie Polskim.

Polskie partie polityczne w drugiej połowie XIX w.

Rodzaj ruchu	Nazwa partii	Rok powstania	Czołowi przywódcy	Główne postulaty
Socjalistyczny	Socjalno-Rewolucyjna Partia Proletariat	1882	Ludwik Waryński	Rewolucja socjalna (obalenie reżimu carskiego, przejęcie własności kapitalistów przez ludzi pracy), odcięcie się od dążeń niepodległościowych.
	Polska Partia Socjalistyczna	1892	Bolesław Limanowski, Edward Abramowski, Józef Piłsudski	Wywalczenie niepodległej, ludowej i demokratycznej Rzeczypospolitej Polskiej, poprawa sytuacji socjalnej robotników w wolnej Polsce.
Socjaldemokratyczny	Socjaldemokracja Królestwa Polskiego (od 1900 – Socjaldemokracja Królestwa Polskiego i Litwy)	1893	Róża Luksemburg, Julian Marchlewski, Feliks Dzierżyński	Rewolucja socjalna (zniesienie caratu, utworzenie państwa socjalistycznego oraz zniesienie własności prywatnej), uznanie dążeń niepodległościowych za szkodliwe dla sprawy międzynarodowego ruchu robotniczego.
	Polska Partia Socjaldemokratyczna Galicji i Śląska	1897	Ignacy Daszyński, Jędrzej Moraczewski	Poprawa warunków socjalnych robotników poprzez reformy w ramach systemu kapitalistycznego, odbudowa demokratycznego państwa polskiego.
Narodowy	Liga Polska	1887	Zygmunt Miłkowski	Walka o niepodległą Polskę w granicach przedrozbiorowych.
	Liga Narodowa (od 1897 Stronnictwo Narodowo-Demokratyczne)	1893	Roman Dmowski, Zygmunt Balicki, Jan Ludwik Popławski	Walka o niepodległą Polskę w granicach przedrozbiorowych, stworzenie nowoczesnego, aktywnego narodu polskiego.
Ludowy	Stronnictwo Ludowe (od 1903 jako Polskie Stronnictwo Ludowe, w 1913 rozbicie na PSL-Piast i PSL-Lewicę)	1895	Bolesław Wystouch, Jakub Bojko, Wincenty Witos, Jan Stapiński	Demokratyzacja prawa wyborczego, tanie kredyty dla chłopów, zwiększenie świadomości narodowej chłopów, odzyskanie przez Polskę niepodległości.

Ruch chrześcijańsko-demokratyczny

Przedstawiciel – ksiądz Stanisław Stojalowski. Popularyzacja wśród chłopstwa: społecznej nauki Kościoła, polskich tradycji, postulowanie parcelacji majątków ziemskich oraz wprowadzenia bezpłatnego szkolnictwa.

Polecane publikacje

- A. Friszke, *Państwo czy rewolucja. Polscy komuniści a odbudowanie państwa polskiego 1892–1920*, Warszawa: Instytut Studiów Politycznych PAN, 2020.
- J. Hampel, *Chłopów polskich drogi do demokracji. Studia i szkice*, Kraków: Wyd. Naukowe Akademii Pedagogicznej, 2008.
- J. Mysiałowska-Muszyńska, W. J. Muszyński, *Architekt wielkiej Polski. Roman Dmowski 1864–1939*, Warszawa: IPN, 2018.

